№ סערגײ מעטש 21

א מעת לעת אויפן אינזל ציילאָן

איבערגעזעצט
דורך ז. גראָסמאַן

פארלאג
„דאס בוך"
ביאליסטאק.

1920

דרוקעריי מ. ב. מירסקי ביאליסטאָק קויפמאַן-גאס 1

אידישע פאלקס ביבליאטעק
Montreal - מאנטרעאל
JEWISH PEOPLE'S LIBRARY

סערגיי מעטש.

אַ מעת לעת אויפן אינזל ציילאָן

איבערגעזעצט
דורך ז. גראסמאַן.

JEWISH PUBLIC LIBRARY
LA BIBLIOTHEQUE PUBLIQUE JUIVE
MONTREAL
ייִדישע פאָלקס ביבליאָטעק
ספריה היהודית העממית

פארלאג
„דאָס בוך"
ביאליסטאק.

1920

דרוקעריי מ. ב. מירסקי, ביאליסטאָק.

PRINTED IN POLAND

אידישע פאלקס ביבליאטעק
מאנטרעאל - Montreal
JEWISH PEOPLE'S LIBRARY

אַ מעת לעת אויפֿן אינזל ציילאָן.

465
6579
ק.ל

אונזער גרויסער דאמפּער שווימט צו צום אינזל ציילאָן און ווערט פֿאראנקערט אין האפן קאלאמבא, וועלכער איז אויך די הויפּט־שטאט פון אינזל.

אַ גרויסע, שוימיקע אָקעאַן-כוואַליע לויפֿט אָן אויפֿן ברעג און קייקלט זיך איבערן זאמד.

דער גאלדיק־ברענענדיקער מערב ווערט פלוצלונג בלוט־רויט, און דער דאזיקער אוונט־פלאם איז אזוי ווי אַ שארפער קעגנזאץ צו דער שטילער, רויִק־בלויער פאַרב פון הימל. אָט איז די פייערדיקע קויק פון דער זון צוגעקומען צום האריזאָנט. ס'איז בלענדנדיק ליכטיק. נאר ס'גייט אריבער ניט מער ווי 2 מינוט און די בלענדנדיקע טאָג־ליכטיקייט ווערט פלוצלונג פארביטן מיט אַ טיפער פינסטערניש פון דער צוגעפאלענער נאַכט.

מיר זײַנען אַרויף אויפן ברעג, וואו ס׳זײַנען געלעגן אַ סך פעסלאך מיט געווירצן, וואס מ׳האט צוגעגרייט צו אפשיקן קיין אייראפע.

מיר האבן קוים באוויזן ארויפצוגיין אויפן ברעג, האט אונז אַרומגערינגלט אַ מחנה מענשן און האבן אונז פארגעלייגט זייער באדינונג.

נעלע כינעזער מיט הויכע היט אויף די קעפ, נאקעטע ביזן גארטל וועלן אונז אוועקטראגן—אויב מיר וועלן נאר פארלאנגען — אויף זייערע לייבע, שיין אויסגעארבעטע וועגעלאך. די דאזיקע כינעזער הערן אנגערופן מענשן-פערד. מיר זיינען נישט געוואוינט געהען צו אזעלכע נסיעות און דער גאנצער ענין איז אונז אויסגעקוקט משונה ווילד און זייער נישט אנגענעם—אונז, געזונטע מענשן, וועלן טראגן אַזעלכע מענשן ווי מיר! דעריבער האבן מיר זיך אפגעזאגט פון דעם פארגעניגן און מיר האבן באשלאסן זיך דורכצוגיין ביז דער שטאט צופוס.

נאך א לאנגער נסיעה אויף דער שיף האט אונז דער דאזיקער שפאציר אין אזא פרעכטיק-שיי־נער לאנד, און אזא ווארימער, שמעקעדיקער נאכט זייער א סך הנאה פארשאפט.

פון בּרעג אין שטאט אריין פירט אַן אויסגע־צייכנטער שאססיי־וועג. פון בּיידע זייטן נעמען אים ארום הויכע טראפּישע בּוימער.

א פולע לבנה איז ארויפגעשוואומען אויפן הימל און האט מיט איר זילבער־ווייסן שיין בּאלויכטן די צארטע בּלעטער פון די בּאנאנען און די קרוינען פון די הויכע פּאלמען. די בּוימער זיינען בּאלויכטן פון דער לבנה, נאר טונקל שווארצע שאטנס שפּרייטן זיך אוים פון זיי איבּער דער ערד. די לופט איז אנגעפילט מיט א פארשיכּורנדיקן ריח פון געוויקסן, וועלכע זיינען אונז אומבּאקאנט. אין דער טונקלקייט פון דער נאכט טראגן זיך פייערדיקע פינטעלאך, וואס לייכטן זיך מיט א פרעכטיק־בּלויען שיין. דאס זיינען לייכטנדיקע זשוקעס. די הויכע געדיכטע בּוימער זיינען פול מיט די לייכטנדיקע פינטעלאך, פונקט ווי קליינע ליכטעלאך וואלטן אויף די צווייגן געהאנגען. און אט דערזעען מיר עפּעס אזוינס, וואס פאַרוואונדערט אונז נאך מער: שלאנקע, גראציעזע פרויען, איינוואוינערינס פון ציילאן, גייען אונז אנטקעגן און בּיי יעדערער פון זיי שיינען ארוים פון קאפּ פונקט ריזעלבּיקע שטערנדלאך, וועלכע מיר זעען אויף די בּוימער!

דאָ אויפליכטנדיק, דאָ צאַנקנדיק באַליכטן די דאָזיקע שטערנדלאַך מיט אַ בלאַסער זילבער-שײַן די חנוודיקע, טונקעלע פּנימער פֿון די פרויען. ווען מיר האָבן פאַרוואונדערטע זיך אויפמערקזאַם צוגע-קוקט צו די פרויען האָבן מיר זיך איבערצײַגט, אַז דאָס האָבן זיי זיך די קעפּ פאַרפּוצט מיט שטיקלאַך דורכזיכטיקע לײַוונט, אין וועלכע ס׳זײַנען געווען אײַנגעוויקלט עטלאַכע לײַכטנדיקע זשוקעס.

קלײַנינקע פלעדערמײַזלאַך, בונטע נאַכט-שמע-טערלינגען טראָגן זיך אין דער לופט, זיך באָדנדיק אין דער העלער לבנה-שײַן; טויזנטער גרילן קלאַפּן אין גראָז זייער נאַכט-ליד. די אַלייע איז פול מיט לעבן און שמעקעדיקע ריחות. און לינקס, אויפן ווייסן זאַמד פון ים-ברעג גלאַנצן די ים-מושלען, שפּילנדיק מיט זייער פּערלמוטער-שײַן און מעכטיקע, שוימיקע כוואַליעס קלאַפּן זיך אָן אָן ברעג.

מיט אַ האַסט שלאָגן זיי זיך אָן שטײנער וואַרפנדיק אין דער הויך גאַנצע וואַלקנס וואַסער-שטויב, דורכגענומענע מיט לבנה-גלאַנץ און וואַרפן זיך פאַנאַנדער, אַפּלויפנדיק צוריק ביז אַ נײַעם שטור-מישן אָנפאַל...

קינדיש אויף דער דאָזיקער פּראַכט, האָב איך געפילט אַ דריקנדיקן ווייטאָק אין האַרצן, ווייסנדיק, אַז דער דאָזיקער פּראַכטפולער אָוונט איז ניט מער ווי איין מאָמענט אין לעבן, וועלכער וועט זיך ניט איבערחזרן און וועט פאַרשווינדן אויף אייביק ווי אַ דערקוויקנדיקער שיינער חלום...

אָט זיינען מיר שוין אין שטאָט. איינשטאָקיקע מויערן פאַרטרינקענע אין גרינס און בלומען, העל באַלויכטענע פענסטער און שויבן, נאָר מיט לאַדנס פון באַזעגלאַכע ברעטלאַך, וועלכע מ'קען צורוקן און אָפּרוקן—אַזוי זיינען אַלע הייזער פון די אייראָ־פּייער אין ציילאָן. מיר זיינען געווען זייער מיד פון וועג און זיינען אַריין אין אַן אַכסניא.

צוליב דער שרעקלעכער היץ ווערט דאָ זייער אַ סך אַכטונג געגעבן, אַז זאָל זיין וואָס אַ גרעסערער צוק־ווינט און וואָס ווינציקער זונענשיין, דעריבער זיינען אין די הייזער ניטאָ קיין טירן, נאָר פאָרהאַנגען פון קליינע, דינע באַמבוק־פּלאַטעס. די לופט איז אין ציילאָן אַזוי שטיל און רואיק, אַז קיין לייכט ווינטעלע וועט ניט אַריין דורך די פאָרהאַנגען און לאַדנס. כדי די לופט זאָל אַ ביסל קילער ווערן,

מאכט מען דאָרט א קינסטלאכן ווינט מיט דער הילף פון גרויסע פאָכערס.

אין מײַן שלאָף־צימער זיינען אויך ניט געווען קײַן שויבן נאָר לאָדנס מיט גראַטעס. דורך די דאָזיקע גראטעס איז קיין פרישע לופט פון גאַס ניט אריינגעדרונגען, דערפאר זײַנען אין צימער אנגע־פלויגן גאנצע חמרים מאסקיטן.

די מאסקיטן זיינען נאנטע פרײַנד מיט אונזערע קאָמאַרעס. אַ מאסקיט איז קלענער פון א קאָמאר און זײַן ביס לאָזט זיך כמעט גארניט פילן, אָבער דערנאך ווערט דאָס אנגעביסענע ארט שטארק אנגע־שוואלן און ס'הויבט אָן אזוי טוראדיק צו שמאַרצן, אז ס'איז אוממעגלאך אויסצוהאלטן. דעריבער איז דארטן לחלוטין ניט מעגלאך צו שלאָפן אזוי, ווי ס'שלאָפט בײַ אונז. דאָרטן איז אין יעדער שלאָף־צימער אוס־באַדינגט נויטיק אַ „מאסקיטן־שטײַגל"—צום בעט ווערט צוגעפעסטיקט אַ ראַם, וועלכע ווערט פון אלע 4 זײַטן אנגעצויגן מיט אַ ווײַסן דורכזיכטיקן לײַוונט. אויף אזא אופן באקומט זיך א מין באַזונ־דער צימער, וואוהין די מאסקיטן קאָנען ניט ארײַנ־דרינגען.

אַ לאַנגע צייט האָב איך ניט געקענט איינשלאָפן, ווייל ס'איז געווען שרעקלאַך דושנע.

אין ציילאָן ברייענגען די נעכט קיין שום אָפּפרישונג ניט, ס'הערשט דיזעלביקע היץ, וואָס בייטאָג.

שפּעט אין דער נאַכט בין איך איינגעשלאָפן און ווי נאָר די זון איז אויפגעגאַנגען (אין ציילאָן, אַזוי ווי אין אַלע לענדער, וואָס ליגן נאָענט צום עקוואַטאָר, גייט די זון אויף און זי פאַרגייט פּונקט 6 אַ זייגער) בין איך שוין געווען אויף. איך האָב זיך געטראָפן מיט מיינע חברים, וועלכע האָבן אויף דעמזעלביקן אופן פאַרבראַכט די נאַכט און מיר זיינען ארויס פאַרן גאַס.

נעבן אכסניא זיינען שוין געשטאַנען עטלאכע ציילאָנער, וואָס האָבן אונז פאַרגעלייגט צו קויפן איידל-שטיינער, וועלכע געפינען זיך אין ציילאָן אין אַ גרויסער צאָל, פאַרשיידענע צאַצקעס, איידל אויסגעאַרבעט פון האָלץ און העלפאַנטביין און אַנדערע חפצים. די באַרימטע אינדישע קונצנמאַכערס האָבן צוגעצויגן אונזער אויפמערקזאַמקייט. באַמערקנדיק, אַז מיר אינטערעסירן זיך מיט די קונצנמאַכערס, איז צו

אונז צוגעגאַנגען אן אלטער אינדוס, אַ שײנער און שלאנקער זקן, אײנגעאַנצן אַ נאקעטער, נאר מיט א גאַרטל אויף די לענדן און מיט א טשאלמע אויפן קאָפּ. זײנע טיפע שווארצע אויגן האבן געפינקלט מיט א מאָדנעם גלאַנץ. אין מויל האט ער געהאלטן אַ קאַמישן־פײפעלע וואס האט ארויסגעלאזן משונהדיק־װײנענדיקע טענער. נאך אים איז געגאנגען אַ הויכער מאגערער אינדוס, טראגנדיק אויפן פּלײצע אַ גרויסע צוגעדעקטע קארב. ארום אונז האט זיך צו־נויפגעזאמלט אַ גרויסער עולם. דער אלטער אינדוס האט זיך מיט אונז פאגריסט און האט אנגעהויבן זײנע הכנות צו װײזן אונז דאס װאס װערט געװוינ־לאך אנגערופן „די װאונדער פון אינדיע”.

דער אלטער זעצט זיך אנידער אויף דער ערד און נעבן אים, אויף א שטח פון עטלאכע טריט שטעלט דער הויכער אינדוס אוועק די צוגעדעקטע קארב. דער אלטער הויבט אן ארויסלאזן פון זײן פײפל ניט אנגענעמע, װילדע און טרויעריקע קלאנ־גען, און קוקט אויף דער קארב מיט פײערדיקע בליקן. דער גאנצער עולם ארום װערט שטיל און קוקט אויף דער קארב אנגעשטרענגט, מיט אן אײנ־געהאלטענעם אטעם. די קארב שטײט אומבאװעגלאך.

נאך א מינוט אין דעם אלטנס פייפל הויבט אן צו שפילן העכער, טרויעריקער און ער אליין קוקט אויף דער קארב דורכדרינגנדיק ווי פריער. אט גיט די קארב א ציטער. דעם אלטנס פייפל ווערט העכער. די קארב גיט זיך ווייטער א ריר און בלייבט שטיל.

די פייפל ציט נאך אלץ איר צוצווינגענע, אײַנ־טאניקע, אומעטיקע מעלאדיע.

פלוצלונג קומט פאר עפעס אומגעווייגלאכעס: די דעקל פון קארב גיט זיך האסטיק א הויב און פון קארב שפרינגען ארויס 2 מוראדיק גרויסע ריזיקע ברילן־שלאנגען, די שרעקלאכסטע באשעפע־נישן אויף דער וועלט, פון וועמעס ביס א מענש שטארבט מאמענטאל.

אַן אומגעווייגלאכע אימה נעמט אָן דעם גאנצן עולם און אלע, ווי איין מענש, שפרינגען אָפּ מיט צושראקענע פנימער אן א זייט.

נאָר דער אלטער אינדוס אליין באוועגט זיך ניט, רירט ניט מיט קיין אבר, פונקט ווי ער וואלט פארשטיינערט געווארן.

שיפענדיק דערנענטערן זיך די שלאנגען צום

אַלטן. ער זיצט זיך גלײַכגילטיק, פײַפט זײַן אײַנטאָניקן אומעטיקן לידל, קוקנדיק אויף די שלאַנגען מיט זײַן דורכדרינגענדיקן פײַערדיקן בליק.

פלוצלונג, מיט אַ בליץ־שנעלער באַוועגונג פון זײַן האַנט גיט ער אַ כאַפּ בײדע שלאַנגען פאַר די העלזער און וואַרפט זיי האַסטיק אָפּ פון זיך.

אכזריותדיק מיט ברײט פאַנאַנדערגעעפנטע צײנדיקע פּיסקעס, וואַרפן זיך די שלאַנגען אויף דעם אַלטן קונצנמאַכער, נאָר ער זיצט אומבאַוועגלאַך, אָנגעשטרענגט און קוקט זיך צו צו יעדער באַוועגונג פון די שלאַנגען.

געפינענדיק אַ גינסטיקן מאָמענט, וואַרפט ער זיי פלינק אָפּ פון זיך.

אַלץ העכער און העכער פײַפט די פײַפל, אַלץ לאַנגזאַמער ווערן די באַוועגונגען פון די שלאַנגען, פּינקט ווי זיי וואָלטן פאַרכישופט געוואָרן דורך די אײַנטאַניקע, וויינענדיקע קלאַנגען פון דער אומעטיקער מוזיק. און אָט ציט אײנע אויס די האַלז, הויבט אָן לאַנגזאַם, אין טאַקט צו דער מוזיק צישאַקלען מיט'ן קאָפּ.

די צווייטע פירט נאָך אַלץ איר עקשנותדיקן

קאמף מיטן אַלטן קונצנטאכער. דער אָרימער זאַרקן גיסט זיך מיט שווייס, פארטיידיקט זיך פון די שטופּ־מישע אָנפאלן פון דער בייזער, צוריימצטער חיה און בלאזט אין פייפל מיט די גאנצע כחות. צום סוף ווערט די צווייטע אויך שוואַכער, גיט זיך אונטער די פארכישופדיקע קלאנגען פון אַלטנס פייפל און ביי־דע שלאנגען שאקלען שוין צו צום טאקט דער מוזיק ווייערע הייקאנטיקע עקלהאפטע קעפ. דאמאלסט כאפט דער אַלטער ביידע שלאנגען, וויקלט זיי ארום זיין נאקעטן קערפער, און מיט זיין שרעקלאכער באַ־פוצונג גייט ער ארום צווישן די צוקוקער אַ פאר־מאטערטער, אַ פארשוויצטער און בעט אַ באלוינונג פאר דער אימהדיקער פארשטעלונג.

מיר האבן דעם אַלטן איבערגעלאזן עטלאכע מטבעות און מיר זיינען אַוועק. אַ לאַנגע צייט האבן מיר זיך ניט געקענט באפרייען פון דעם שווערן איינ־דרוק, וואס האט אויף אונז געמאַכט די שרעקלאכע פארשטעלונג.

הדי געגוויער באטראכטן די שטאט און ניט פארלירן דערביי קיין סך צייט, האבן מיר געדונגען א קארעטע, איינגעשפאנט אין אַ פאר ערטיקע,

קלײנע פערדלאַך. די דאָרטיקע קאַרעטעס זײַנען אָפן פון אַלע זײַטן. איבערן געזעס איז דאָ א דאַך, װעל־כער האַלט זיך אויף עטלאַכע קלעצלאַך. דעם שטח צװישן די קלעצלאַך קאָן מען פאַרהײַנגען מיט פאָרהאַנגען. אויף דער קעלניע זיצט א טונקל־ברוינער בראָנז־פאַרביקער מאַלאַיער (אײַנװאוינער פון די מאַ־לאַאישע אינזלען).

פריער פאָרן מיר באַקוקן די אײראָפּעיאישע שטאָט טייל. זי איז זײַער שײן. די הײַזער זײַנען דאָרט מערסטנטײלס אײַנשטאָקיקע שטײנערנע בנינים, מיט ברײטע װעראַנדעס, דורכאויס ארום־געפלאָכטן מיט טראָפּישע פלאַנצן און בלומען. אויף די װעראַנדעס שטײען טישן און שװערע שטולן פון באַמבוק־האָלץ.

די גאַסן זײַנען אויסגעצײכנט ברוקירט און פון בײדע זײַטן פאַרפלאַנצט מיט בוימער. פאַרבײַ די קראָמען און מאַגאַזינען ציען זיך גלאַטע טראָטואַרן. מיר גײען אַרײַן אין אַ מאַגאַזין עפּעס קויפן צום אָנ־דענק פון צײלאָן. מ׳װײזט אונז שײנע קעסטעלאַך פון שװאַרצן האָלץ, קערבלאַך, קונציק אויסגעפלאָכטן פון פאַלמען־בלעטער, צאַצקעס פון העלפאַנט בײן, מאָ־

רעלן פון צײלאָנער שיפלאך און אַנדערע זאכן.

אויפגניך קויפן מיר אײַן פארשײַדענע שײנע חפצים און מיר פאָרן באַטראכטן די אזיאַטישע טײַל פון שטאָט, וועלכע רופט זיך די סינגאלעזישע טײַל. אין דער אזיאטישער שטאָט־טײל איז דאָ אַזויפיל גרויסאַרטיקע שײַנע געוויקסן און פאלמען, אַז פון ערשטן קוק זעט זי אוים ניט ווי אַ שטאָט, נאר ווי אַ טראפישער וואלד. די אַלע מינים טראפישע געוויקסן, וועלכע מיר זעען אין די בעסטע אראנזשערייען און פון וועלכע מיר ווערן אַזוי נתפעל, וואקסט דאָ ווילד ריזיק און אין אַן אויסערגעװײנלאכע צאָל. די אַלע באנאנען און פארשײַדענע פאלמען זײַנען אַזוי אזוי, הויך די מענשן מיט זײערע הײַזלאך זעען אוים ווי שפילצייג קעגן זיי. און אַלץ איז ארומגעפלאכטן מיט גירלאנדעס פון קריכעדיקע רויזן און ווילדע װײַנטרויבן, אַלץ לעבט און אָטעמט. די גאנצע שטאָט־ טײַל איז אײַנגעטונקט אין גרינס און איז פול מיט קלאנגען פון געפליגלטע, פרעכטיק באפוצטע זינגער.

די גאנצע וואונדערלאכע רײַכקײַט פון דער פלאַנצן־וועלט וועלכע מיר האָבן זיך נאָר אמאָל גע־ קאנט פארשטעלן אין חלום, איז איצט פאַר אונזערע

אויגן. מיר רײַסן די גרויסאַרטיקע בלומען, מיר שעפּן נחת פון זייער שײנקייט און זיסע ריחות. דאָס איז עפּעס אַזוי ווי אַ חלום אויף דער וואר, דאָס איז אַ צויבער מעשהלע, וואָס האָט זיך אין אַ ווירקלאַכקייט פאַרוואַנדלט...

נעבן יעדן הײַזל פון דער סינגאַלעזישער שטאָט־טײַל וואַקסן קאַקאָס־פּאַלמען. דער שטאַם פון פון אַ קאַקאָס־פּאַלמע איז אַ גלײַכער און אַ קײַלעכ־דיקער. ער דערגרייכט אָפט די הויך פון 40 אַרשין. דער שטאַם פאַרענדיקט זיך אין דער הויך מיט אַ בוקעט פון ניין אַרשיניקע בלעטער, וואָס בויגן זיך אַראָפּ צו דער ערד, ווײַל צווישן זיי הײַנגען בונטן ריזיקע ניס, צו 30 שטיק אין אַ בונט. נעבן דער קאָקאָס־פּאַלמע וואַקסט אַ שירעם־פּאַלמע. די לעצטע איז נידעריקער פון דער קאַקאָס־פּאַלמע, נאָר איר קרוין איז וואונדערשיין. שטעלט זיך פאַר אַ נע־טאַקטע בלאַט, אונטער וועלכער 12 מענשן קענען זיין געשיצט פון רעגן און היץ! און פון אָט אַזעלכע בלעטער באַשטייט די ריזיקע קרוין פון דער שירעם־פּאַלמע. ניט ווייט פון דער שירעם־פּאַלמע שטייט אַ מאַנגוסטאַן, מאַנגוסטאַן—דאָס איז אַ בוים, וואָס וואַקסט נאָר אין די געגנטן פון אַזיע, וועלכע ליגן

ביים עקוואטאר. ניט קוקנדיק אויף אלע באמיאונגען, האט זיך ביז איצט קיינעם ניט איינגעגעבן אויס-צוהאדעווען זי אין אן אנדער וועלט-טייל. דער בוים איז זייער א שיינער: א הויכער, באדעקט מיט העל-גרויער קארע, א מאסע גרויסע, טונקל-גרינע בלעטער, וואס גיבן א געדיכטן שאטן. זיינע צווייגן בויגן זיך אונטער דער שווערקייט פון די פרוכט — פון ברוין-רויטלאכער פארב, גרויס ווי אן עפל.

אויפן גאס איז שוין לעבעדיק. די איינוואוינער זיינען שוין וואך. א דאנק דעם, וואס די הייזער זיינען אן טירן און פענסטער זעט מען פון גאס אלץ, וואס טוט זיך אינעווייניק.

די סענעגאלעזישע פרויען זיינען פארנומען מיט צוגרייטן צום עסן: איינע קאכט עפעס א מאכל, די צווייטע בראקט גרינס. אין דערזעלביקער צייט זיינען די מענער פארנומען מיט פארשיידענע מלאכות: דער העבלעוועט ברעטער, דער קלאפט מיט א האמער, דארטן זעגט מען קלעצער. א באנדער שלאגט ארויף רייפן אויף א פאס, אין וועלכער מ'וועט איינפאקן צוקער, אדער קאווע צו אפשיקן קיין אייראפע. אויפן גאס טרעפן מיר אן פויערים, וואס

טראָגן צו פאַרקויפן מילך, קוואַל־וואַסער, אייער, הינער, פרוכט און בלומען. אָט פאָרן דורך צוויי־רעדערדיקע פורלאַך באַלאַדענע מיט רייז, גערשטן און טערקישע ווייץ. נאַקעטע קינדער לויפן נאָך אונזער קאַרעטע מתנות ווייז. יעדער פון זיי לייגט אונז פאָר צו קויפן פאַרשיידענע פרוכט און אַרטיקע פּראָדוקטן אַזוי, אַז באַלד פאַרשפּרייט זיך אַרום אונזער קאַרעטע ריחות פון צימערונג, קאַמפער, וואַניל. נאָר אָט ווערט די קאָמפּאַניע פון אונזערע באַגלייטערס פאַרגרעסערט מיט אַן אומגעריכטן גאַסט: אַ יונגער העלפאַנט גייט צו צו אונז, שאָקלט מיט זיין לאַנגן שנאָבל (דאָס באַטייט מסתמא אַ באַגריסונג) און ציט אים אויס צו אונז, בעטנדיק אַ מתנה. מיר גיבן אים עפּעס, ער גייט אַוועק פולשטענדיק באַפרידיקט און שפּאַצירט ווייטער איבערן גאַס, באַגלייטנדיק אונז מיט די אויגן.

די סינגאַלעזער איינוואוינער זיינען זייער סימפּאַטישע מענטשן. זיי זיינען נישט קיין הויכע, נאָר שלאַנקע, דינע. זיי האָבן שיינע, קלוגע אויגן, שוואַרצע האָר און טונקל־ברוינע הויט. זיי ציִען צו מיט זייער ליבן שמייכל, מיטן מעלאָדישן קלינגנדיקן ריידן און אויסערגעוויינלאַכער העפלאַכקייט.

נאך דער קליידונג קען מען ניט אונטערשיידן פון א מאנספארשוין ביז א פרוי. טי די, סײַ יונגע טראגן אייערינגלאך, לאנגע האר, גייען אנגעטאן אין קורצע קליידער מיט בלוזקעס.

פון קאלאמבא האבן די ענגלענדער דורכגעפירט א באן קיין ק ע נ צ י, די פריערדיקע הויפטשטאט פון ציילאן. פון קאלאמבא ביז קענצי איז א מהלך פון 130 וויארסט און דער באן מאכט עס דורך אין 4 שעה. די ערשטע העלפט וועג גייט דורך וועלדלאך פון קאקאס-פאלמען, דורך רייז פעלדער, וואו ס'ווארפן זיך דורך הייזלאך פון סינגאלעזער. נאך פון דער סטאנציע מירגאם (54 וויארסט פון קאלאמבא) הויבט זיך אן א בערגיקער קאנט. דא גייט דער באן דורך טונעלן, אט לויפט ער פארביי אן אפגרונט, איבער א רוישיקן בארג-קוואל, אט קומט ער אריין אין א טראפישן וואלד, איבערשרעקנדיק די מאלפעס און העלפאנטן.

זייענדיק אין ק ע נ צ י האבן מיר באקומען די מעגלאכקייט צו באזוכן דעם באטאנישן גארטן, וואס די ענגלענדער האבן איינגעארדנט ניט ווייט פון שטאט. דער דאזיקער גארטן איז דער

אײנציקער אין דער װעלט לויט זײַן רײַכקײט און פֿאַרשײדנאַרטיקײט פֿון פֿלאַנצן און טראָפּישע גע־װיקסן. פֿון שטאָט ביזן גאָרטן איז בך הכּל 7 װיארסט. דעם דאָזיקן שטח קאָן מען צופֿאָרן מיטן באַן אָדער מיט אַ פֿור איבערן שאָסײ, דער װעג גײט דורך טײ און קאַװע פּלאַנטאַציעס, װעלכע געהערן צו אײנגע־לענדער. די הײַזער פֿון די באַלעבאַטים זעען זיך קױם אַרױס פֿון געדיכטן טראָפּישן גרינס, װאָס פֿלעכט זײ אַרום. דער באָטאַנישער גאָרטן געפֿינט זיך אױפֿן ברעג פֿון דעם גרעסטן טײַך אין צײלאָן (מאַגאַװױמי).

א שײנע אַלײע פֿון אַלטע קאַאוטשוק־בײמער פֿירט אין גאָרטן אַרײַן. דער קאַאוטשוק־בױם—איז אַן אינדישער געװיקס. פֿון זײַן געדיכטער, װײַסער זאַפֿט באַקומט מען גומע. דער בױם איז אַ ריזיקער. זײַנע צװײַגן קענען באַדעקן אַ גאַנצן פּאַלאַץ. אונטן בײַם אָנהױב פֿון שטאַם דרײען זיך און קריכן איבער דער ערד אַנצאָליקע מאַסע װאָרצלען, פּונקט װי ריזיקע שלאַנגען.

די אַלײע צוטײלט זיך אױף 2 װעגן; דער װעג לינקס פֿירט צו דער װאױנונג פֿון גאָרטן־פֿאַר־

וואַלטער. אַ נידעריקע אײַנשטאָקיקע הויז, אַרומגערינגלט מיט אַן אָפּענער וועראַנדע. די גאַנצע וועראַנדע איז אײַנגעטונקט אין אַ ים פֿון ווילדיקע פֿלאַנצן. אַרום שטוב, אין בלומען גערטל, זײַנען פֿאַרפֿלאַנצט די שענסטע בלומען. בוימער וויקלען אײַן די גאַנצע שטוב אין אַ ניט דורכזיכטיקער, געדיכטער נעץ פֿון בלעטער. אַ גאַנצער ים פֿון פֿאַרשײדנפֿאַרביקע שמעטערלינגען, זשוקעס, פֿײגעלאַך, יאַשטשערקעס, גיט צו דעם בילד לעבן און באַוועגונג. די שענסטע צווישן דעם גאַנצן ים חיהלאַך זײַנען די קלײנינקע, גראַציעזע וועווערקעס, וואָס שפּרינגען כּסדר אין גאָרטן און זײַנען געוואָרן אינגאַנצן פֿאַרהײמישט.

היות ווי אונז איז געבליבן גאָר ווייניק צײַט, האָבן מיר זיך געמוזט באַגרענעצן אין אונזער באַטראַכטן דעם גאָרטן; מיר האָבן זיך אָפּגעשטעלט נאָר בײַ די סאַמע אינטערעסאַנטע געוויקסן.

בײַם אַרײַנגאַנג אין גאָרטן וואַרפֿט זיך גלײַך אין די אויגן די ריזיקע קוסטעס פֿון באַמבוק—ביז 45 אַרשין די הייך. יעדער קוסט באַשטייט פֿון אַ סך הויכע קילעכדיקע שטאַמען, אַן אַרשין אין דורכשניט (דיאַמעטר). דער באַמבוק געהערט צו

דער משפחה גראָז־פּלאַנצן און דערױבער איז זײן שטאַם אינעװײניק פּוסט און ער האָט קנופּן, װי אַ שטרוי פון קאָרן אָדער װײץ, נאָר דער אָנהױב פון בלאַט, װעלכער איז בײ אונזערע גראָז־פּלאַנצן אַ דינע הײטעלע—בײם באַמבוק אָבער איז דאָס אַ גרױסע רינג, און װעלכער ס'װאָלט זיך געקאָנט אַרײַנלײגן א דרײַ יאָריק קינד אזוי װי אין א װיגעלע.
אַרומגײענדיק אױפן ברעג פון שטילן טײַכל אונטערן שאָטן פון די באַמבוק בױמער, האָבן מיר פּלוצלונג דערשפּירט, אַז אימיצער בײסט אונז אין די פּיס. זיך גוט צוקוקנדיק האָבן מיר באַמערקט, קלײניקע פּיאַװקעס, װעלכע האָבן זיך פעסט אײנגעגעסן אין אונזערע פּיס, מיר האבן אױך באַמערקט, אַז נאָך אַ סך אזעלכע קריכן מיט אַן אומגעהײערער שנעלקײט איבער אונזערע שיך, װיצלנדיק זיך צוכאַפּן צום פוס. דאָס זײנען די יבשה-פּיאַװקעס פון צײלאָן. אין די װעלדער פון אינזל לעבן זײ מיליאָנענװײַז, באַזונדערס בײַ די ברעגעס פון די טײַכן. זײ קריכן שטענדיק איבער דער ערד, איבערן גראָז, קריכן אַרויף אויף קוסטעס און בױמער, און פון דאָרטן פאַלן זײ אַראָפּ אויף די דורכגײענדיקע מענשן. װען זײ זױגן זיך אָן מיט בלוט װערן זײ גרױס אזוי װי

אונזערע אַ געוויינלאכע פּיאַזקע. נאָר הונגעריקערהייט זיינען זיי דין ווי אַ פאָדים און קענען לייכט זיך דורכגליטשן אפילו צווישן געשטריק פון זאַקן.

באַזונדערס שיין און אינטערעסאנט איז די אָפּטיילונג פון פּאַפּאַראַטניק. דאָ קענט איר זען קליינינקע צאַרטע פּאַפּאַראַטניק ווי מאָך, און דער־וועלביקער צייט באַגעגנט איר דאָ אַזעלכע, וואָס זיינען אַזוי הויך און דיק ווי די שענסטע פאַלמען.

נאָר ס'איז שוין צייט צו פאָרן קיין קענדי. פון קענדי קומען מיר צוריק קיין קאָלאָמבאָ מיטן ביינאַכטיקן צוג.

פאַר זון־אונטערגאַנג זעצן מיר זיך אין אונזע־רע שיפלאַך און מיר פאָרן צו צו אונזער דאַמפער, וועלכער איז שוין גרייט צו אָפּשווימען.

אויפן דאַמפער טרעפן מיר אַ גאַנצע מחנה סינגאַליעזער, אַראַבער, אינדוסן, זיי האָבן אָנגעבראַכט אויפן שיף פאַרשיידענע מינים היגע אויסאַרבעטונ־גען פון פּערלמוטער, העלפאַנט־ביין. זיי ליינן אונז פאָר צו קויפן ביי זיי פּאַפּוגייען, ריזיקע זשוקעס, מאַלפּעס, צײַלאָנער איידל שטיינער, אינדישע טעפּי־כער, טראָפּישע פלאַנצן און פרוכט.

ס׳דערהערט זיך אָבער דער לעצטער פײַף פֿון דאמפּער און די גאנצע בונטע מחנה לאזט זיך אין די שיפלאך און אינזער דאמפּער גייט אָפּ פון ציילאן.

מיר קענען ניט אָפּרייסן די אויגן פון אינזל. מיר קוקן אויף זײַנע קאנטורן, וואָס פארשווינדן פּאמעלאך פון אונז.

דער אינזל גייט איין אין אונזערע אויגן, ער פארשווינדט...

אַריע ציילאן! דער מעת־לעת, וואס מיר האבן פארבראכט אין דעם גן עדן ווינקל וועט זיך אָפּשטעלן אין אונזער זכרון ווי א ליבער שיינער פֿארבײַלויפנדיקער טרוים.

אידישע פאלקס ביבליאטעק
Montreal - מאנטרעאל
JEWISH PEOPLE'S LIBRARY

DATE DUE

CAT. NO 1137			

18 1937

465

.б.?

ביאליסטאָקער פאַרלאַג „דאָס בוך“

ס'איז אַרויס פון דרוק:

1	יעקב פאַט	משה (צווייטע אויפלאַגע)
2	„	ירוחו „ „
3	„	גדעון „ „
4	„	יפתח „ „
5	„	שמשון „ „
6	סאָניע קאַנטאָר.	אין דער מלוכה פון מוראשקעס און שוואָמען
7	טאָמפּסאָן-סעטאָן.	זילבערפּלעק, אַ געשיכטע פון אַ קראָ. איבערגעזעצט דורך סאָניע קאַנטאָר
8	„	ראָבאָ, דער קיניג פון קורומפּאַ
9	„	בינגא, אַ געשיכטע פון אַ הונט
10	„	קיניגין אַנאַסטאַלאָן, אַ געשיכטע פון אַ קאָץ.
11	„	דער צורי‍סענער אויערל; אַ געשיכטע פון אַ האָז
12	„	וואולי דער שעפּסנהונט
13	„	דער גאַסן-זינגער, אַ געשיכטע פון אַ וואָראָבײ
14	„	מוסטאַנג דער פּאַסגייער
15	„	יאַבים-בער
16	„	דער װילבערנער פוקס
17	ר. קיפּלינג.	דער קלײנער העלפאַנט
18	„	ווי אַזוי דער לעמפּערט האָט באַקומען פלעקן אויף זײַן הויט.
19	קאַראָלענקאָ	אָן אַ לשון, איבערגעזעצט פון פסח קאַפּלאַן
30	קוק און פּיריי	די אַנטדעקונג פון געהײמען פּאָל איבערגעז. פון קאַמינקאָווסקי,
21	מ. מעטש	אַ מעת לעת אויפן אינזל צײלאָן איבערגעזעצט פון ז. גראָסמאַן.
22	לונקעוויטש.	די ערד

מיט באַשטעלונגען זיך ווענדן:

Białostockie Wydawnictwo „Książka“

Białystok, ul. Sienkiewicza № 19

DRUKARNIA MIRSKIEGO BIAŁYSTOK.